

ZBORNÍK K VÝZNAMNÉMU ŽIVOTNÉMU JUBILEU prof. PhDr. JÁNA KAČALU, DrSc.

Lubica Blažencová

Univerzita Komenského v Bratislave, Pedagogická fakulta

Dziviaková, Mária – Horváthová, Ľubica – Faithová, Eva (eds.) 2022. *Jazyk ako neprestajná inšpirácia. Zborník príspevkov k jubileu Jána Kačalu*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 310 s. ISBN 978-80-223-5495-0

Pri príležitosti vzácneho životného jubilea renomovaného slovenského jazykovedca a vysokoškolského pedagóga prof. PhDr. Jána Kačalu, DrSc., člena korešpondenta SAV a ČSAV, bol na pôde Katedry slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty UK zostavený vedecký zborník *Jazyk ako neprestajná inšpirácia. Zborník príspevkov k jubileu Jána Kačalu*. Ako uvádzajú jeho editorky Mária Dziviaková, Ľubica Horváthová a Eva Faithová v úvode, zborník je „prejavom vďaky a úcty k jubilantovi, ako aj vyjadrením obdivu k jeho osobnosti zo strany jeho spolupútnikov, kolegov, spolupracovníkov, priateľov, blízkych ľudí, pôsobiacich v rôznych oblastiach vedeckého, kultúrneho a spoločenského života, ktorí mali česť ho spoznať a spolupracovať s ním“. Z uvedeného vyplýva i tematická rozmanitosť zborníka a rôznorodosť vedeckých štúdií z rozdielnych oblastí vedeckého výskumu.

Príležitostný charakter zborníka zvýrazňujú príspevky laudačného charakteru, čo potvrdzuje už aj úvodný poetický text *Evanjelium podľa Jána (profesorovi Jánovi Kačalovi)* autora Františka Ruščáka. Dvojica autorov Renáta Bojničanová a Salustio Alvarado sa vo svojom príspevku zamerala na vybrané aspekty prekladateľskej práce v jej rôznych fázach. Autori venujú pozornosť otázke výberu textov na preklad a problematike ich výsledného edičného spracovania, ktoré demonštrujú na príklade diel Martina Kukučina v preklade do španielčiny. Otázkam súvisiacim s oblasťou jednočlenných viet v koncepcii Jána Kačalu venovala pozornosť Mária Dziviaková. Poukazuje na koncept členitosti (jadra) vety, ktorý tvorí podstatnú časť Kačalovho bádania, a upozorňuje na jeho najrelevantnejšie práce súvisiace s problematikou jednočlenných viet a vetného základu ako ich

základného vetného člena. Renáta Hlavatá upriamuje pozornosť na jazyk ako funkčnoštyľový a individuálny fenomén, hodnotí pojmy ako jazykový štýl či štýl v bežných hovorených dialógoch a všima si aj súčasnú edukačnú štylistiku vymedzujúcu údaje o funkčnom využití výrazových prostriedkov. O teoretických a praktických aspektoch jazykovej kultúry v diele Jána Kačalu píše Lubica Horváthová, pričom zdôrazňuje jubilantov nesmierne široký bádateľský záber a obdivuhodnú celoživotnú fascináciu jazykom, záujem o otázky normy spisovného jazyka a jej kodifikácie, ako aj o otázky jazykovej kultúry, jazykovej výchovy a o popularizáciu vedeckých poznatkov. Syntaktickú stránku slovenského jazyka ako predmet vedeckého záujmu Jána Kačalu si všima Mária Imrichová, pričom svoj príspevok zameriava na otázku formálneho vyjadrenia dvoch syntaktických vzťahov v slovenských administratívno-právnych textoch. Martina Ivanová sa venuje problematike osvojovania si enklitik v slovenčine ako cudzom jazyku na pozadí problematiky osvojovania si slovosledu v slovenčine, ktorý bol tiež predmetom záujmu jubilanta. Štúdia o českom prechodníku prítomnom (prézentnom participii bez zhodovej flexie) autora Petra Karlíka „*chce být skromným dárkem bývalé brněnské syntaktické školy profesoru J. Kačalovi k jeho významnému životnému jubileu*“, ako uvádza autor v dedikácii, dodávajúc, že ho pokladá za excelentného slovenského jazykovedca obohacujúceho aj českú jazykovedu. Zuzana Kováčová vo svojom príspevku nadväzuje na problematiku skúmania vzťahu človeka a jazyka, resp. jazyka a myslenia, všima si sémantickú kategóriu posesívnosti a svoje úvahy smeruje k oblasti posesívneho datívu a implicitnosti adresácie vo vyjadrovaní posesívnych vzťahov v slovenčine. Syntaktický izomorfizmus ako jedna z inherentných vlastností tradičného prístupu k syntaktickému opisu jazyka a špecifické typy príslovkových určení, a to určecie nie sprievodných okolností a určenie vyvolaných okolností, sú predmetom štúdie Lubomíra Kralčáka. Obohatením zborníka je i príspevok Júliusa Lomenčíka, v ktorom na príklade jazykovo-štylistickej analýzy pásmovej básne *Moje mesto*, poeticky inšpirovanej mestom pod Urpínom a jeho okolím, skúma literárny jazyk Mikuláša Kováča, významnej osobnosti druhej polovice 20. storočia. Zaujímavý text Zlaty Matlákovéj obohacuje zborník svojím osobným vyznaním reflektujúcim prvé stretnutie aj ďalšie stretnutia s profesorom Jánom Kačalom a je zároveň poďakovaním za celú jeho tvorbu. Jozef Mlacek sa vo svojej štúdii venuje biblickej frazeológii, pričom sa zamýšľa nad frazémou *márnotratný syn*. Všima si kolokácie adjektíva *márnotratný*, odkazuje na biblický prototext a sleduje pesb troš kolokácií s uvedeným adjektívom. Politickou korektnosťou a podobami súčasnej cenzúry v prekladovej literatúre sa vo svojej štúdii zaoberá Stanislava Moyšová. Uvedenú problematiku si všima na pozadí 700. výročia úmrtia najväčšieho talianskeho národného básnika Danteho Alighieriho a prekladov jeho tvorby. Upriamuje pozornosť najmä na pasáž o Mohamedovi v Danteho *Pekle*

a na cenzúru Danteho diela v minulosti. O morfosyntaktických chybách v texte toch internetových obchodov ako odraze česko-slovenských jazykových diferencií píše Mira Nábělková a vysvetľuje ich na príklade spojenia *reflexná masážna podložka*. Pavol Odaloš vo svojom príspevku podáva charakteristiku literárnym v diele Petra Pišťanka *Rivers of Babylon*. Definuje pojem literárnonymum v užšom a širšom zmysle a následne so zreteľom na širšie chápanie literárnonym prechádza k analýze ich fungovania v onymickom systéme románu *Rivers of Babylon* a ich funkcií v tomto románe. Príspevok v anglickom jazyku *English Participles and their Counterparts in Slovak*, ktorého autor je Richard Repka, ozvlášťňuje zborník pohľadom na anglickú gramatiku a používanie participií v anglickom jazyku. Ivor Ripka vo svojej štúdii ponúka niekoľko poznámok o živote a tvorbe profesora Pavla Bujnáka. Jeho dielo považuje za stále inšpiratívne a zdôrazňuje Bujnákovu chápanie filológie ako vedy komplexne skúmajúcej jazyk, literatúru a ľudovú slovesnosť národa. Otázku, prečo študovať dejiny, si kladie Jozef Rydlo, pátrajúc po význame termínu dejiny počnúc jeho pôvodným významom v antike. Človeka vníma ako odvekú súčasť dejín. Uvádza tiež pádne dôvody na štúdium histórie. Ondrej Sliacky už svojím venovaním napovedá, že profesorovi Jánovi Kačalovi, rodákovi z Dobšinej, dedikuje literárne spracovanú dárnu povesť *Sklenená pani z Marón*, ktorá sa vzťahuje na toto malebné gemerské mestečko. Pohľad na najnovšie konjugačné výskumy v oblasti tvorenia n-ových a t-ových tvarov vo vzťahu ku konjugačnému typu, ako aj na obmedzenia pri využívaní pasívnych a rezultatívnych participií i na diskutabilné riešenia tejto problematiky ponúka Miloslava Sokolová. V laudačnom príspevku *Jubileum vzácneho človeka* jeho autor Bystrík Šikula spomína na stretnutia a spoluprácu s profesorom Jánom Kačalom, ktorého si veľmi váži. V podobnom duchu sa o Jánovi Kačalovi vyjadruje i Eva Tibenská. Prezentuje ho ako tvorcu ucelenej syntaktickej koncepcie, predstavuje mnohé vedecké práce, na ktorých sa Ján Kačala autorsky podieľal, vyjadruje obdiv k jeho pracovitosti a láske k slovenskému jazyku, ktorému zasvätil život. Monika Turočková poukazuje vo svojom príspevku na značné množstvo vedeckých prác Jána Kačalu, v ktorých sa venoval otázkam ortoepie, kvantity a rytmického zákona, pričom vo vzťahu k odbornej verejnosti sa z pozície kodifikátora vyjadril v prospech kodifikačných úprav z 90. rokov 20. storočia. Priniesol nový pohľad na reguláciu (slovnej) kvantity vyplývajúcu zo zákona o slovnej kvantite a všimol si i morfológickú interpretáciu rytmického zákona a kvantitatívny model a koncept kvantitatívnej variácie gramatických a slovotvorných prípon. Sládkovičova *Marína*, dielo o veľbe krásy, je neprestajným zdrojom inšpirácie už celé desaťročia od svojho vzniku. To, ako je vnímaná dnes, vo svojom príspevku predstavil Ján Zambor. Sládkoviča nazýva krasoduchom a estétom. Venuje pozornosť i Sládkovičovej strofe a melódii veršov. Zborník uzatvára príspevok Petra Žeňucha, tematicky

čerpajúci z dejín jazyka, v ktorom autor zameriava pozornosť na kultúrnu výpochodoslovenčinu ako obraz o jednote Slovákov v konfesionalne diverzifikovanom prostredí východného Slovenska v predpisovnom období vývinu slovenského národného jazyka. Zároveň zdôrazňuje nespornú úlohu východných Slovákov pri formovaní kultúrneho a národného života jednotnej slovenskej spoločnosti.

Zborník uzatvára životopis prof. PhDr. Jána Kačalu, DrSc., jeho rozsiahla bibliografia, dostupná prostredníctvom QR kódu a linku, a informácie o autoroch, ktorí prispeli do tohto obsahovo rozmanitého zborníka. Napriek rôznorodosti tém zborníka majú všetky príspevky rovnaké poslanie, a to vzdať úctu a obdiv jubilantovi profesorovi Jánovi Kačalovi za jeho celoživotnú tvorivú prácu.

Mgr. Lubica Blažencová, PhD.
Univerzita Komenského v Bratislave
Pedagogická fakulta
Ústav filologických štúdií
Katedra slovenského jazyka a literatúry
Račianska 59
813 34 Bratislava
blazencova@fedu.uniba.sk